

GES	Journal of Geography and Environmental Studies, 13 (50), Summer 2024 https://sanad.iau.ir/journal/ges ISSN: 2008-7845 Doi: 10.71740/ges.2024.979055
-----	---

Research Paper

Received: 03 January 2024

Revised: 22 April 2024

Accepted: 06 June 2024

The Impact of Local Management on the Physical and Environmental Development of Rural Settlements

Ayatollah Mozafari Vanani¹, Hamid Jafari^{2*}

1. Ph.D Student, Department of Geography, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Geography, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran.. (Corresponding Author)
E-Mail: jafari1421@mshdiau.ac.ir

Abstract

Although more than half a century has passed since rural planning in Iran, there are signs of instability such as degradation of vegetation and unprincipled use of natural resources, unemployment and lack of sustainable employment, weakness of social foundations in order to move. The rural spaces of the country are evident. On the other hand, the aging of the rural population and the emergence of further problems such as migration and aging of the rural population, reduced productivity of rural facilities and services and a sharp increase in density in cities and its consequences can be due to weak management system in rural areas. Therefore, considering the importance of the role of local managers in villages, in this article we have tried to analyze the impact of local management on the physical and environmental development of rural settlements in Shahrekord. This research has been done by descriptive-analytical method and geographical area under study in Chaharmahal and Bakhtiari province, 45 km southwest of Isfahan. Data and data were collected through library and field studies (questionnaire) and analyzed using SEM structural equation equation technique and confirmatory factor analysis and Amos software. The results also showed that with the increase of local management, the physical and environmental development of rural settlements increases. Therefore, understanding the real trend and the situation of existing problems in the way of rural management can help policy makers and planners in this field to draw the desired vision and pave the way for providing strategic solutions and suggestions in this field.

Key words: Local Management, Physical Development, Environmental Development, Rural Settlements.

Citation: Mozafari Vanani, A.; Jafari, H. (2024), The Impact of Local Management on the Physical and Environmental Development of Rural Settlements, Journal of Geography and Environmental Studies, 13 (50), 102-117. Doi: 10.71740/ges.2024.979055

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granded to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – accses article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

مقاله پژوهشی

تأثیر مدیریت محلی بر توسعه کالبدی و زیست محیطی سکونتگاههای روستائی (منطقه مورد مطالعه شهرستان شهرکرد)

آیت‌اله مظفری وانانی^۱، حمید جعفری^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

۲. استادیار، گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

چکیده

با وجود اینکه بیش از نیم قرن از برنامه‌ریزی و برنامه‌ریزی روستایی در ایران می‌گذرد، نشانه‌های ناپایداری از قبیل تخریب پوشش گیاهی و کاربرد غیر اصولی منابع طبیعی، بیکاری و عدم وجود اشتغال پایدار، ضعف بنیان‌های اجتماعی جهت تعمیم مشارکت و غیره در فضاهای روستایی کشور مشهود است. از طرفی سالخورده‌گی جمعیت روستایی و زمینه بروز مشکلاتی بعدی نظیر مهاجرت و سالخورده‌گی جمعیت روستایی، کاهش بهره‌وری از امکانات و خدمات روستائی و افزایش شدید تراکم در شهرها و پیامدهای ناشی از آن خود می‌تواند ناشی از ضعف سیستم مدیریت در نواحی روستایی باشد. لذا با توجه به اهمیت نقش مدیران محلی در روستاها، در این مقاله سعی شده است تأثیر مدیریت محلی بر توسعه کالبدی و زیست محیطی سکونتگاههای روستائی در شهرستان شهرکرد مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. این پژوهش به شیوه توصیفی-تحلیلی و محدوده جغرافیایی مورد مطالعه استان چهارمحال و بختیاری در ۴۵ کیلومتری جنوب غربی شهر اصفهان انجام شده است. اطلاعات و داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) جمع‌آوری و با استفاده از تکنیک معادلات ساختاری SEM و تحلیل عاملی تأییدی و نرم‌افزار نرم‌افزار Amos تجزیه و تحلیل شد. نتایج نیز نشان داد که با افزایش مدیریت محلی، توسعه کالبدی و زیست محیطی سکونتگاههای روستایی افزایش می‌یابد. لذا شناخت روند واقعی و وضعیت مشکلات موجود برسر راه مدیریت روستایی می‌تواند سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان این حوزه را جهت ترسیم چشم‌اندازی مطلوب یاری نماید و راه را برای ارائه طریق و پیشنهادها راهبردی در این زمینه هموار سازد.

کلمات کلیدی: مدیریت محلی، توسعه کالبدی، توسعه زیست محیطی، سکونتگاههای روستائی، شهرستان شهرکرد.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۱۰/۱۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۷

نویسنده مسئول: حمید جعفری، استادیار، گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، مشهد، ایران. jafari1421@mshdiau.ac.ir

بیان مساله

روستا کوچک‌ترین واحد تشکیلاتی و اجتماعی در ایران محسوب می‌شود و بدیهی است که روستاها به لحاظ وجود مناسبات اجتماعی، اقتصادی و پایبند بودن افراد به قوانین عرفی و مدنی نمی‌توانند از تشکیلات سازمان مدیریتی بی‌نیاز باشند. اصولاً در جوامع انسانی شکل سازمان مدیریتی متأثر از نظام اجتماعی حاکم بر آن جامعه است و به خصوص اگر جامعه، زیر جامعه‌ای از جوامع فراتر باشد، نقش آن جوامع فراتر نیز به مراتب تأثیرگذارتر خواهد بود. امروزه پایداری روستایی روستایی متکی بر ظرفیت‌های جوامع محلی با اداره و کنترل دقیق مکان و بهره‌وری از منابع موجود می‌باشد. در مقطع جهانی شدن ارتباطات و تمرکز سرمایه‌ها، عملکرد دقیق برنامه ریزی‌ها برای توسعه روستایی و نواحی محلی، مقابله با خودکامگی و فردگرایی است. (محمودی و همکاران، ۱۳۹۱). لذا مجموعه مدیریت باید به وسیله استراتژی‌های کارآمد، قدرت عمل، ابتکار در سازندگی و سیاستگذاری حساب شده همراه باشد. مدیریت جدید توسعه روستایی باید درک توسعه محلی، بروز ابتکارها، جمع‌گرایی و مشارکت را در دستور کار قرار دهد و قادر به تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و با این وصف مدیریت روستائی دارای - زیست محیطی فضاهاى روستایی باشد (مطیعی: لنگرودی، ۱۳۸۲). همچنین روستاها به عنوان سکونتگاههای انسانی، جلوه بارزی از حیات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد که به زندگی انسانی بر روی این کره خاکی قرین بوده و می‌باشد. حفظ و تداوم روستا و روستائینی نقش اساسی بر تداوم حیات طبیعی، اجتماعی و اقتصادی انسان امروزی دارد و از طرفی توسعه و پیشرفت از مسائلی است که همواره مورد توجه همه اقشار جامعه می‌باشد. لذا می‌توان گفت توسعه روستایی به عنوان شکلی از توسعه پایدار و همه جانبه، همواره یکی از دغدغه‌های اصلی برای پیشرفت هر کشوری بوده و به عنوان راهبردی با اهمیت برای تامین نیازهای اساسی و توزیع بهینه منافع ناشی از توسعه ملی تلقی می‌شود (لطیفه و آرمون، ۱۳۹۱).

مدیریت روستایی به معنای برنامه‌ریزی برای روستا، سازمان‌دهی برای اقدامات توسعه‌ای، هماهنگی و نظارت بر اقدامات انجام شده می‌باشد، به طوریکه فرآیند توسعه پایدار روستایی را به نحوی تقویت نماید که در سطح متعارف جامعه و محیط مناسبی برای زندگی راحت‌تر و کارآمدتر روستاییان، به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی فراهم شود (بدری و همکاران، ۱۳۹۲). امروزه مدیریت روستایی با رویکرد و پارادایم (الگو، سرمشق) توسعه پایدار روستایی همراه است تا فرآیند برنامه ریزی‌ها را در مناطق روستایی به وسیله مردم و از طریق تسهیل‌گری دیگر عاملان توسعه یعنی نهادهای دولتی، سازمان‌های مردمی، نهادهای علمی - تحقیقاتی تحقق بخشد و حق توسعه یافتگی انسان‌ها و مکان‌ها را نهادینه کند. گره مدیریت روستایی در ایران، طی چند دهه گذشته و شاید در یکصد سال اخیر در ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی یکی از مهمترین و حساس‌ترین معضل و چالش برنامه ریزان و متخصصین بوده است، این مساله همان قدر که در هر یک از ابعادش اهمیت فوق العاده‌ای دارد، برای روستا و روستائیان که به گفته لمبتون اساس حیات اجتماعی ایران بر آنها استوار است، حائز اهمیت می‌باشد.

منطقه مورد مطالعه در این تحقیق، استان چهارمحال و بختیاری، هم از این روند مستثنی نبوده، نرخ بالای بیکاری (۱۷٪) (رتبه اول بیکاری در کشور)، نبود صنایع و اشتغال پایدار در روستاها - خالی شدن روستاهائی مانند ورعبدالله، کرسنک، کریم آباد، محمدآباد و توقف در رشد جمعیت ناشی از مهاجرت - خالی شدن مدارس در روستاهای منطقه وضعیت مشابهی بوجود آورده است. نرخ رشد جمعیت در چهارمحال و بختیاری در حال حاضر کمتر از رشد کل کشور است، میانگین رشد جمعیت استان چهارمحال و بختیاری در دوره پنج ساله اخیر ۱۳۹۰-۱۳۹۵ با اختلاف ۰٫۴۲ درصدی نسبت به کل کشور، ۰٫۸۷ درصد بود. میانگین کل ایران، ۱٫۲۹ درصد می‌باشد. متوسط رشد سالانه شهری ۳۳/۳ درصد ولی متوسط رشد سالانه روستایی ۱۱/۲- درصد شده است که این

واقعیت بیانگر کاهش جمعیت روستاها در طی سالیان اخیر شده است.^۱ از جمعیت ۹۴۷,۷۶۳ نفری استان در حدود ۶۰ درصد مردم این استان ۶۰۷,۴۴۴ نفر در شهرها زندگی می کنند. جمعیت روستایی استان با تعداد ۳۳۹,۶۶۷ نفر می باشد. که برآورد گردیده که در مقایسه با سال ۸۵، از رشد ۲/۷ درصد برخوردار بوده است که این خود بیانگر افزایش شهرنشینی و یا افزایش تعداد شهرهای استان چهارمحال و بختیاری می باشد. بنابراین باید چاره‌ای برای این وضعیت اندیشید و متغیرهایی دیگری را جهت بهبود این وضعیت به کار بست، مدیریت محلی و مشارکت مردمی شاید یکی از بهترین راه حل ها باشد. ایجاد چنین شرایطی، دو عامل مدیریت روستایی و برنامه ریزی را در مقایسه با سایر عوامل از درجه اهمیت بیشتری می گرداند و می توان مدیریت روستایی و برنامه ریزی روستایی در سطوح کلان و خرد را به عنوان مهمترین عامل در توسعه روستایی مطرح کرد (آسایش، ۱۳۷۵: ۵۲). بسیاری بر این باورند که عمران روستایی مقدمه‌ای برای توسعه روستایی می باشد و مدیریت مشارکتی می تواند یکی از الگوهای رسیدن به توسعه روستایی باشد. و این مدیریت مشارکتی در قالب شوراهای اسلامی روستاها اعضای آن از منتخبین مردم روستایی می باشد، دیده می شود. راهکار ایجاد شوراهای اسلامی روستایی به عنوان یک واحد مدیریت محلی وسیله‌ای برای دستیابی به توسعه روستایی و در نهایت توسعه ملی است که در این تحقیق بنا داریم با بررسی سئوالات و فرضیات تحقیق به ارائه راه حل مناسب پردازیم تا از فوائد این تحقیق هم روستائیان منطقه بهره ببرند و هم کارشناسان و متولیان توسعه روستائی (کاظمی پور، ۱۳۹۵).

بنابراین با توجه به اهمیت نقش مدیران محلی در روستاها، در این تحقیق بنا داریم ضمن شناخت عوامل موثر بر فضای روستا و تأثیرات متقابل آنها بر همدیگر، نقش اساسی مدیران محلی را در پایدارسازی روستا بیان نموده و جایگاه آن را در شهرستان مورد مطالعه را مورد بررسی قرار داده و به ارائه راه حل مناسب پردازیم تا از فوائد این تحقیق هم روستائیان منطقه بهره ببرند و هم کارشناسان و متولیان توسعه روستائی.

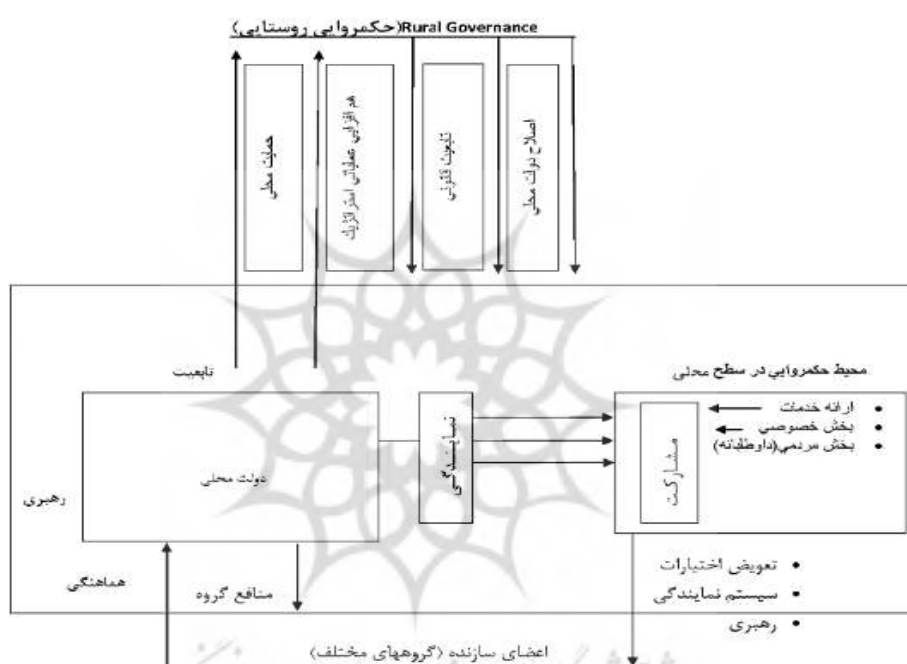
مبانی نظری

امروزه یکی از راهبردهای موثر در توسعه همه جانبه و خودپایدار نواحی روستایی، استفاده از مشارکت و توانمندیهای مردمی، بویژه روستائیان برای عمران و توسعه مناطق روستایی در تمام ابعاد آن است. مهمترین ابعاد نیل به این مقصود تشکیل نهادهای سازماندهی شده غیردولتی است. که بر اساس نیاز و توانایی گروههای مختلف ساکن روستا، در موضوعات متنوع و ضروری محیط بومی و محلی به منظور اجرای برنامه‌های توسعه‌ای روستاها ایجاد می گردد (مطیعی لنگرودی و همکاران، ۱۳۹۵). در سالهای اخیر شوراهای اسلامی و دهیارها به عنوان مدیریت جدید روستاها تعریف گردیده‌اند و دهیاران و شوراهای اسلامی به عنوان نهادهای مردمی و محلی که مدیریت روستاها را بر عهده دارند می توانند با سیاست گذاری، مدیریت و اجرای برنامه‌های مختلف آموزشی، توسعه زیرساخت‌های لازم، کمک به جذب منابع مالی و اموری از این دست در توسعه روستاها نقشی اساسی ایفا کنند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۵). مدیریت روستایی در فرایند توسعه روستایی نقش اساسی دارد. مدیریت روستایی در واقع فرایند سازماندهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. مدیریت توسعه روستایی فرایندی است که شامل سه رکن مردم، دولت و نهادهای عمومی است. در این فرایند با مشارکت مردم و از طریق تشکیلات و سازمانهای روستایی، برنامه‌ها و طرح‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا می گردد و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می گیرد.

پایداری و ابعاد آن پایداری

پایداری با تداوم طولانی مدت توانایی اکوسیستم در حمایت از زندگی انسانی و رفاه اجتماعی توصیف می شود که با یک اقتصاد پر ظنین حمایت شده و با سلامت اکوسیستم پایدار گردیده است به بیانی دیگر پایداری به بهترین نحو به عنوان وضعیت

یا مجموعه شرایطی توصیف می‌شود که در طول زمان دوام دارد. پایداری می‌تواند به عنوان مفهوم اصلی در جستجوی آشتی جدیدی میان طبیعت و انسان درک شود، جدید در اینجا تعادل و همبستگی بین اجزای اکوسیستم است. (کاتیزون، ۱۹۹۹) بحثهای پایداری در روندهای توسعه پایدار ریشه در مطالعات زیست‌شناسان دارد و پس از آن طریق به تدریج به مقولات اجتماعی، اقتصادی و کالبدی تزریق شده است. پایداری در نظر برخی، نشان‌دهنده پا برجایی و قابلیت چیزی برای استمرار به مدت طولانی است و به باور برخی دیگر حکایت از بهبود و توانایی جهش به وضع پیشین، پس از دشواری‌های دور از انتظار را دارد. در رابطه با محیط زیست به معنای عدم وارد آوردن خسارت بر منابع طبیعی و عدم تخریب آنها است. دیگران این مفهوم را ناظر بر فعالیتهای مربوط به توسعه می‌دانند که صرفاً محیط زیست را در نظر می‌گیرد و گاهی گفته می‌شود که نظام اقتصادی زمانی پایدارند که با آهنگ یکسان به رشد خود ادامه می‌دهند یا رشد آنها منابع طبیعی پایه را کاهش ندهد. (افتخاری، ۱۳۸۲)

شکل (۱): حکمرانی محلی (افتخاری، ۱۳۹۰)

شکل (۲): پایداری زیست محیطی (گراوندی و همکاران، ۱۳۹۰)

پایداری زیست محیطی با هدف تعادل اکولوژیک با توجه به ارکان زیر پیگیری می‌شود:

(الف) انرژی: استفاده از منابع تجدید ناپذیر با سرعتی کمتر از رشد آن‌ها، استفاده حداکثر از منابع تجدیدپذیر و...

(ب) محیط زیست: زمین پاک، منابع آب سالم، کیفیت هوا، کیفیت بصری، سلامت جهانی و...

(ج) اکولوژی: توجه به تنوع زیستی موجودات، محل زندگی برای موجودات، عدم اختلال در چرخه زندگی موجودات، جنگل‌ها (پور و خدایی، ۱۳۹۰)

مدیریت محلی و پایداری فضای کالبدی روستا

سکونتگاه‌های روستایی پدیده‌های فضایی - مکانی می‌باشند که حاصل روبرو متقابل انسانها با یکدیگر و با محیط هستند که علاوه بر کنش بین اجزای درونی (طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی - فضایی) در حال تقابل با سایر نظامها و نیروهای بیرونی قرار دارند. هرگاه این روابط درونی و بیرونی به هر دلیل در تقابل با یکدیگر قرار گیرند به گونه‌ای که نظام و عملکرد این سازمان فضایی دچار اختلال گردد سکونتگاه روستایی ناپایدار می‌گردد (جوهری و رشتیان، ۱۳۹۱) ناپایداری سکونتگاههای روستایی علاوه بر تخریب منابع طبیعی ویژگیهای دیگری نظیر چشم‌انداز روستا، میراث فرهنگی و تاریخی روستا و سایر قابلیت‌های روستا را برای یک زندگی مطلوب و رضایت‌بخش همراه با ایمنی و رضایت مردم محلی را نیز در معرض تخریب قرار می‌دهد. تنزل کیفیت اینگونه سکونتگاه‌ها روند افزایش مهاجرت، کاهش جمعیت، فقر و نابرابری، از دست دادن فرصتها، عدم توازن فضایی در سطح منطقه‌ای و سپس ملی جهت برخورداری از امکانات و توزیع منابع روبرو می‌گردند که در نهایت انحلال و ناپایداری اینگونه سکونتگاه‌ها را در پی خواهد داشت. از این رو دخالت مؤثر در این نظامها به منظور پایداری آن‌ها امری اجتناب ناپذیر می‌باشد. (جوهری و رشتیان، ۱۳۹۱) بدین منظور فراهم کردن عناصر کالبدی مناسب و تامین تسهیلات لازم زندگی متناسب با شرایط زمان از عوامل اصلی پایداری و ماندگاری مجتمعهای زیستی به ویژه در مناطق روستایی است. از دو دهه پیش در کشورهای در حال توسعه توجه به رشد و بهبود کالبدی سکونتگاههای روستایی و توسعه فرایندهای ساختاری و توجه به زمینه‌های مورد استفاده برای ساخت و بازسازی سکونتگاههای روستایی در دستور کار دولتها قرار گرفت (تامپسون و مگین، ۲۰۱۲). یکی از عوامل پایداری در توسعه روستاها پایداری کالبدی است که در صورت فراهم بودن سایر عوامل مذکور در حوزه پایداری، بستر مناسب برای تحقق آن فراهم می‌گردد. خصوصیات کالبدی روستا مجموعه‌ای از ابعاد فیزیکی و قابل مشاهده و اندازه‌گیری بافت روستاهاست که شامل معابر، مسکن، مکان‌های عمومی و میدین، اراضی کشاورزی که متأثر از عوامل طبیعی و انسانی می‌باشد. از این رو عواملی که باید در طراحی و توسعه پایدار روستایی در زمینه کالبدی آن لحاظ گردد را مورد بررسی قرار می‌دهیم که نقش مدیریت محلی در این موضوع با اهمیت است.

پایداری زیست محیطی

در سال‌های اخیر، بحران زیست محیطی را با هیچ مشکل جهانی دیگر نمی‌توان مقایسه کرد. در واقع تاکنون هیچ مشکلی این چنین بر تمام مسائل عصر و سیاره ما، اثر گذار نبوده است. (محمدی آشنایی و همکاران، ۱۳۸۷، ۱) بدون شک بحران‌های زیست محیطی معاصر، زاینده اندیشه‌های مادی نگر، توسعه طلب سلطه جو و پیامد ناگوار اشتباهی سیری ناپذیر رهبران سیاسی، مدیران اقتصادی و در یک کلام معلول کژ اندیشی یا جهالت عملی انسان در جهان است. (گلشیری اصفهانی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۷)

در همین راستا در سال ۱۹۷۱، سازمان ملل، سمیناری در خصوص محیط زیست و توسعه در شهر فونکس سوئیس برگزار کرد. در این اجلاس، ریشه مسائل زیست محیطی در فقر و صنعتی شناخته شد این موضوع در اجلاس استکهلم سوئد در ۱۹۷۲ دنبال شد

سرانجام در سال ۱۹۸۷ کمیسیون براتلند، دغدغه‌های محیط زیست و با مفهوم توسعه پایدار در هم درآمیخت (محمدی آشنائی و همکاران، ۱۳۸۷: ۸۲).

توسعه پایدار فرآیندی است که با سازماندهی و تنظیم رابطه انسان و محیط و مدیریت و بهره‌برداری از منابع و محیط زیست دستیابی به تولید فزاینده و مستمر زندگی مطمئن امنیت قضایی عدالت و سواد اجتماعی و مشارکت مردم را تسهیل می‌نماید و بدین ترتیب حفاظت و نگهداری منابع با رویکرد رفاه پایدار و برابریهای حاضر و آینده در جهت بهره‌برداری بهینه از ذخایر سرمایه‌ای را می‌توان هسته‌ی مرکزی توسعه پایدار خواهد شد. توسعه پایدار فرآیندی است که با سازماندهی و تنظیم رابطه انسان و محیط و مدیریت و بهره‌برداری از منابع و محیط زیست دستیابی به تولید فزاینده و مستمر زندگی مطمئن امنیت قضایی عدالت و سواد اجتماعی و مشارکت مردم را تسهیل می‌نماید و بدین ترتیب حفاظت و نگهداری منابع با رویکرد رفاه پایدار و برابریهای حاضر و آینده در جهت بهره‌برداری بهینه از ذخایر سرمایه‌ای را می‌توان هسته‌ی مرکزی توسعه پایدار خواهد شد (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۵). این نوع توسعه دارای ابعاد متعدد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و محیطی است. در اندیشه نوین توسعه پایدار همه چیز در پیوند با بعد زیست محیطی توسعه مد نظر قرار می‌گیرد (رحیمی، ۱۳۸۲: ۵۰). به عبارتی، مسئله حفاظت از محیط زیست و منابع آن، یکی از ابعاد مهم توسعه پایدار است که سایر ابعاد توسعه ارتباط مستقیم و غیرمستقیم با این بعد قرار دارد. (جلالیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۱) چرا که محیط زیست، بستر برنامه‌ریزی است. از این رولازم است که هر پدیده توسعه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و زیست محیطی آن، در ارتباط با هم مورد بررسی قرار گیرد در همین رابطه "پل هریسون" اذعان دارد که یکی از ویژگی‌های هر برنامه راهبردی توسعه، این است که نظام‌های زیست محیطی را محترم بشمارد. از منابع قابل تجدید، به نحو اصولی و درست استفاده کند و بیش از آنکه در فکر تامین آتی جامعه باشد، در اندیشه تامین نیازمندی‌های نسل‌های آینده که ظاهراً از بسیاری از مواهب طبیعی تجدید نشدنی (نظیر نفت و گاز) بی بهره خواهند ماند باشد (رحیمی، ۱۳۸۲: ۵۰).

در این مناطق روستایی به منظور تامین معیشت نیازهای خود وابستگی بالایی به منابع طبیعی دارد. بنابراین پایداری زیست محیطی این مناطق در تحقق اهداف توسعه ملی به منظور مقابله با بیابان‌زایی و خطرهای ناشی از خشکسالی‌ها، مقابله با فرسایش و تخریب خاک، حفظ و نگهداری منابع طبیعی و نیز محیط خرده اقلیم‌ها، حائز اهمیت می‌باشد (گلشیری اصفهانی: ۱۳۸۹: ۷۵). این در حالی است که محیط زیست بسیاری از روستاهای کشور با تهدیدات شدیدی از قبیل گسترش بیابان، تخریب جنگل‌ها و مراتع، تغییر کاربری اراضی زراعی، پایین رفتن سطح سفره‌های آب زیر زمینی، رانش زمین و غیره مواجه‌اند (گراوندی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۸). با توجه به معضلات موجود در روستاهای کشور و چالش زیست محیطی که بدان اشاره گردید، ضرورت و اهمیت انجام ارزیابی وضعیت محیط زیست در مناطق روستایی قبل از هرگونه برنامه ریزی، آشکار است این بدان معناست که لزوم برنامه ریزی دقیق و بهره‌گیری از راهبردها و راهکارهای مناسب توسعه نظام زیست محیطی روستایی با توجه به شرایط و ویژگی‌های هر منطقه به طور فزاینده‌ای احساس می‌شود. مدیریت منابع طبیعی، بکار بردن دانش بومی ضروری می‌باشد. (گراوندی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۵) در مطالعه کیفی که با روش تئوری بنیانی انجام داده‌اند، الگویی را برای پایداری زیست محیطی روستا ارائه نمودند. یافته‌های آن تحقیق نشان داد که شش عامل اجرای طرح‌های زیست محیطی در روستا مشارکت و همکاری تمامی اهالی روستا، وجود تجربیات قبلی و دانش بومی زیست محیطی در روستا، وجود اعتقادات و باورهای زیست محیطی، آموزش‌های لازم در زمینه پیامد اقدامات مخرب زیست محیطی، و وجود افراد، نهادهای محلی و سازمان‌های دولتی حامی محیط زیست زمینه را برای ایجاد پایداری زیست محیطی فراهم می‌آورد. یکی از ویژگی‌های این مدل بررسی تمام ابعاد پایداری زیست محیطی می‌باشد.

عوامل مؤثر در شکل گیری خصوصیات کالبدی روستاها

بافت‌های روستایی حاوی اطلاعات مفیدی برای ارزیابی میزان تأثیرپذیری فرایند شکل‌گیری و توسعه طبیعی کالبد روستاها از عوامل مختلف محیطی اقلیمی، اقتصادی و اجتماعی فرهنگی هستند که در بسیاری از روستاهای کشور نیز حضور و تداوم دارند. بافت کالبدی روستاها علاوه بر دخالت مستقیم افراد جامعه از عوامل محیطی نیز تأثیر می‌پذیرند. شدت تأثیرگذاری این عوامل گاه بواسطه تواناییهای انسانی کاهش می‌یابد ولی همواره تأثیرات خود را بر شکل‌بندی کالبد و سازمان فضایی روستا حفظ می‌کند. بنابراین خصوصیات کالبدی روستاها تحت تأثیر دو گروه کلی عوامل مرتبط با محیط یا طبیعت و انسان شکل می‌گیرد. مجموعه خصوصیات کالبدی یاد شده در روستاهای کشور متأثر از مجموعه‌ای از عوامل گوناگون محیطی، اجتماعی و اقتصادی است که هر یک با شدت و ضعفی متفاوت از این عوامل تأثیر می‌پذیرند (خاکپور و عشقی، ۱۳۹۲). با وجود دشواری‌های متعدد، درخصوص ارائه نظامی یکسان از تأثیرگذاری عوامل و تأثیرپذیر خصوصیات بافت کالبدی روستاها، می‌توان سه گروه عوامل طبیعی، اجتماعی و اقتصادی را با دربرگرفتن عوامل متنوع فرعی را برای تشریح فرایند شکل‌گیری و تکامل خصوصیات کالبدی روستاها از یکدیگر تفکیک کرد. در ادامه عوامل گوناگون تحت پوشش هر یک از گروه‌های یاد شده معرفی می‌شوند.

قلمرو جغرافیایی تحقیق

محدوده یا قلمرو این پژوهش شهرستان شهرکرد مرکز استان چهارمحال و بختیاری است.

شکل (۳): محدوده جغرافیایی مورد مطالعه

روش پژوهش

تحقیق حاضر بر مبنای هدف از نوع کاربردی-توسعه‌ای و از نظر ماهیت، روش بررسی و گردآوری داده‌ها؛ توصیفی، تحلیلی است. ابتدا مبانی اندیشه‌ای مرتبط با موضوع از منابع موجود داخلی و خارجی منتشر شده جمع‌آوری، مطالعه و طبقه‌بندی و سپس متغیرها با روش میدانی مبتنی بر پرسشنامه و با توجه به هدف پژوهش و مبانی نظری آن تهیه و تنظیم شده است، به منظور تحلیل و استنتاج، بسته به نوع داده، مقیاس متغیرها و اهداف مورد نظر از روشهای آماری نظیر میانگین، روشهای تحلیل آماری نظیر آزمون تی تک نمونه‌ای و رگرسیون چند متغیره به شیوه گام به گام، آمارهای تحلیل همبستگی و... جهت تبیین متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل استفاده شده است، بررسی خصوصیات جمعیت شناختی نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۵ و اکسل نسخه ۲۰۱۶ انجام و داده‌های خام به دست آمده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی و معادلات ساختاری SEM و پردازش توسط نرم‌افزار Amos مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. همچنین از تحلیل عاملی تأییدی CFA به منظور بررسی عوامل تحقیق و درجه‌ی برازش مدل، کفایت بارهای عاملی، باقیمانده‌های استاندارد شده و واریانس‌های تبیین‌شده برای متغیرها و تعیین محدوده‌ی مطلوب شاخص‌ها استفاده شد. نتایج مدل اندازه‌گیری تحقیق به ازای تمامی متغیرها $1/96 > f^2$ بود که بیانگر آن بود که تمامی ضرایب این

متغیرها در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار هسد. جامعه آماری پژوهش، شامل روستاهای شهرستان شهرکرد هستند، که در انتخاب روستاهای نمونه ابتدا از میان ۵۰ روستا - روستاها را بر حسب جمعیت با توجه به نتایج سرشماری سال قبل طبقه‌بندی گردیدند که در نهایت در ده روستا بر اساس معادله کوکران تعداد ۳۷۱ نفر از روستاییان به عنوان نمونه انتخاب شدند. و پایایی آن از طریق پیش آزمون آلفای کرونباخ تأیید شد.

از آنجا که سنجش ماندگاری جمعیت روستاها، شناخت عوامل مؤثر در پایداری و ماندگاری آنها و نیز ارائه راهکارهای لازم برای پایداری نواحی روستائی بسیار ضروری، مهم و ارزشمند است، پژوهش حاضر پاسخ این فرضیات را دنبال می‌کند که:

۱- مدیریت محلی بر توسعه کالبدی سکونت‌گاه‌های روستائی تأثیر مثبت دارد.

۲- مدیریت محلی بر توسعه زیست محیطی سکونت‌گاه‌های روستائی تأثیر مثبت دارد.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت‌شناسی آزمودنی‌ها از نظر سن نشان داد که بیشترین نسبت افراد حاضر در نمونه (۴۳/۴ درصد) در گروه ۴۱ تا ۵۵ سال و کمترین آن (۶/۷ درصد) در گروه کمتر از ۲۵ سال هستند. از نظر جنسیت اکثر آنها (۸۸/۴ درصد) را مردان و مابقی (۱۱/۶ درصد) را زنان تشکیل می‌دهند. توزیع فراوانی وضعیت تاهل پاسخگویان نیز (۱۵/۶ درصد) از نمونه را مجردان و مابقی (۸۴/۴ درصد) را متأهلین نشان داد. همچنین خانوارهای با سرپرستی پدر دارای بیشترین فراوانی (معادل ۹۴/۳ درصد) و خانوارهای با سرپرستی فرزند ارشد (معادل ۲/۴ درصد) دارای کم‌ترین فراوانی بودند. از نظر اعضای خانواده نیز بیشترین نسبت افراد حاضر در نمونه (۶۲/۵ درصد) در گروه خانواده‌های ۳ تا ۴ نفر و کمترین نسبت افراد (۲/۲ درصد) در خانواده‌های ۷ تا ۸ نفر بودند. از نظر تحصیلات نیز در نمونه مورد بررسی افراد دیپلم دارای بیشترین فراوانی (معادل ۴۶/۶ درصد) و افراد بی‌سواد (معادل ۰/۸ درصد) دارای کم‌ترین فراوانی بودند و از نظر فراوانی شغلی نیز، افراد کشاورز دارای بیشترین فراوانی (معادل ۲۴/۹ درصد) و افراد دارای شغل اصلی در گروه سایر (معادل ۸/۷ درصد) دارای کم‌ترین فراوانی بودند. نوع مالکیت زمین زراعی پاسخگویان نیز بیانگر آن بود که (۸۱/۶ درصد) را مالکان و مابقی (۱۸/۴ درصد) را موجران تشکیل می‌دهند. اطلاعات مربوط به درآمد ماهیانه نیز پس از بررسی افراد با ۲۰ تا ۳۰ میلیون ریال را دارای بیشترین فراوانی (معادل ۲۹/۲ درصد) و افراد دارای بالاتر از ۳۰ میلیون ریال (معادل ۴/۱ درصد) را دارای کم‌ترین فراوانی اعلام کرد.

با بررسی جدول زیر، برخی از مفاهیم آمار توصیفی متغیرها شامل میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی نمایش داده شده است. که در آن، میانگین به عنوان نقطه تعادل و مرکز ثقل یک توزیع آماری، یکی از شاخصهای مرکزی مناسب برای نشان دادن مرکزیت داده‌هاست. دستهای دیگر از پارامترهای توصیف کننده‌ی جامعه، پارامترهای پراکندگی هستند. پارامترهای پراکندگی، معیاری برای تعیین میزان پراکندگی داده‌ها از یکدیگر یا میزان پراکندگی آنها نسبت به میانگین است. از جمله مهمترین پارامترهای پراکندگی، انحراف معیار است. هرچه قدر میزان انحراف معیار یک توزیع آماری بیشتر باشد، نشان‌دهنده‌ی این است که این داده‌ها، دارای پراکندگی بیشتری هستند.

چولگی بیانگر عدم تقارن منحنی فراوانی است. اگر ضریب چولگی صفر باشد جامعه کاملاً متقارن است و چنانچه ضریب مثبت باشد، چولگی به راست و اگر منفی باشد، چولگی به چپ وجود دارد. در حالت کلی اگر چولگی در بازه‌ی (۲، ۲-) و کشیدگی در بازه‌ی (۳، ۳-) نباشند داده‌ها از توزیع نرمال بسیار دور است. مقدار چولگی مشاهده شده برای متغیرهای مورد مطالعه در بازه (۲، ۲-) قرار دارد. یعنی از لحاظ کجی متغیرهای پژوهش نرمال بوده و توزیع آن متقارن است. مقدار کشیدگی متغیرها نیز در بازه (۳، ۳-) قرار دارد. این نشان می‌دهد تمامی توزیع متغیرها از کشیدگی نرمال برخوردار است.

جدول (۱): شاخصهای توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	ابعاد	شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشدگی	کمترین	بیشترین
مدیریت محلی	اقتصادی	پیگیری‌ها	۱/۹۸۱	۰/۶۵۹	۰/۴۰	۰/۴۱	۱/۰	۴/۵
	تعاملات اجتماعی	اطلاع رسانی	۲/۹۸۶	۰/۷۱۵	۰/۵۱	۰/۰۶-	۱/۰	۵/۰
		مکاتبات	۲/۸۹۲	۰/۵۴۱	۰/۷۸	۰/۶۲	۱/۵	۴/۸
		خدمات عمومی	۳/۱۵۲	۰/۶۰۳	۰/۶۳	۰/۵۵	۱/۵	۵/۰
	اجرای طرح‌ها	فضاهای ورزشی	۲/۸۸۱	۰/۶۶۴	۰/۰۹-	۰/۸۹	۱/۰	۵/۰
		فضاهای فرهنگی	۲/۹۰۰	۰/۵۲۸	۰/۷۵	۱/۲۴	۱/۳	۵/۰
		امور کشاورزی	۲/۷۴۹	۰/۶۰۶	۰/۷۴	۱/۹۴	۱/۰	۵/۰
	توسعه	بهداشت	۲/۷۳۲	۰/۶۵۰	۰/۶۵	۱/۴۵	۱/۰	۵/۰
		ساخت و سازها	۳/۱۲۴	۰/۶۴۶	۰/۴۹	۰/۰۰	۱/۵	۵/۰
		محیط زیست	۲/۹۶۶	۰/۶۰۸	۰/۱۵	۰/۰۹	۱/۰	۵/۰
توسعه پایدار	توسعه کالبدی	مسکن	272/3	843/0	-10/0	-46/0	0/1	0/5
		شبکه معابر	920/2	567/0	25/0	32/0	0/1	0/5
		کاربری زمین	985/2	583/0	29/0	-48/0	5/1	5/4
	توسعه زیست محیطی	بهداشت محیط	664/2	632/0	13/0	41/0	0/1	0/5
		چشم انداز	768/2	646/0	-28/0	44/0	0/1	0/5

جدول (۲): نتایج مدل اندازه گیری تحقیق

متغیر پنهان	متغیر مشاهده شده	ضریب استاندارد شده	انحراف معیار	t-value	p-value
مدیریت محلی	تعاملات اجتماعی	۰/۹۸۱	۰/۱۱۸	۱۴/۳۰۵	P<۰/۰۰۱
	اجرای طرح‌ها	۰/۶۵۴			
	توسعه	۰/۶۲۸	۰/۰۶۵	۱۵/۱۳۸	P<۰/۰۰۱
توسعه کالبدی	شبکه معابر	۰/۶۹۱	۰/۰۸۷	۱۰/۵۷۵	P<۰/۰۰۱
	مسکن	۰/۵۲۳	۰/۱۱۸	۸/۸۰۹	P<۰/۰۰۱
	کاربری زمین	۰/۷۲۹			
توسعه زیست محیطی	چشم انداز	۰/۶۰۸	۰/۰۹۷	۸/۱۱۵	P<۰/۰۰۱
	بهداشت محیط	۰/۷۹۲			

همان طور که از این جدول می‌توان دید به ازای تمامی متغیرها $t > 1/96$ ، بنابراین تمامی ضرایب این متغیرها در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار هستند.

جدول (۳): شاخص‌های برازش برای مدل اندازه‌گیری تحقیق

شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)	ضریب توکر-لوییس (TLI)	ریشه‌ی میانگین مربع خطای تقریب (RMSEA)	ریشه میانگین مربع باقیمانده استاندارد شده (SRMSR)	χ^2 / df
۰/۹۲	۰/۸۹	۰/۰۹	۰/۰۳۵	۴/۲۶
مقادیر مطلوب $\chi^2 / df \leq 5$; $TLI, CFI \geq 0/90$; $RMSEA, SRMSR \leq 0/10$				
df = ۶۳ و $\chi^2 = ۲۶۸$				

همان طور که از جدول بالا دیده می‌شود تمامی شاخص‌ها در محدوده‌ی مطلوب قرار دارند. بنابراین مناسبت مدل اندازه‌گیری تحقیق در برازش به داده‌های گردآوری شده تأیید شد. لذا در مرحله بعد مدل ساختاری تحقیق برازش یافت. که نتایج بیانگر آن بود که در تمامی ضرایب متغیرهای مشاهده شده $P\text{-value} < ۰/۰۵$ و لذا تمامی این ضرایب معنی‌دار بودند و در نهایت بعد از آن فرضیات تحقیق مورد بررسی قرار گرفت.

مدل ساختاری تحقیق

در این قسمت مدل ساختاری تحقیق برازش می‌یابد. با توجه به نتایج مدل شکل، برای تمامی ضرایب متغیرهای مشاهده شده $P\text{-value} < ۰/۰۵$ و لذا تمامی این ضرایب معنی‌دار هستند. البته در این جا از ارائه‌ی نتایج تفصیلی مربوط به ضرایب متغیرهای نشانگر خودداری می‌گردد و برای مشاهده‌ی نتایج آن می‌توان به خروجی نرم‌افزار مدل ساختاری به پیوست مراجعه نمود. هم چنین نتایج بخش ساختاری (شامل روابط متغیرهای پنهان با یکدیگر) نیز در این جا ارائه نمی‌گردد و در بخش بعد برای بررسی فرضیات تحقیق ارائه خواهد شد.

جدول (۴): شاخص‌های برازش برای مدل اندازه‌گیری تحقیق

شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)	ضریب توکر-لوییس (TLI)	ریشه‌ی میانگین مربع خطای تقریب (RMSEA)	ریشه میانگین مربع باقیمانده استاندارد شده (SRMSR)	χ^2 / df
۰/۹۰۸	۰/۸۷	۰/۱۰	۰/۰۸	۴/۷۵
مقادیر مطلوب $\chi^2 / df \leq 5$; $TLI, CFI \geq 0/90$; $RMSEA, SRMSR \leq 0/10$				
df = ۶۵ و $\chi^2 = ۳۰۹$				

همان طور که از جدول بالا دیده می‌شود تمامی شاخص‌ها در محدوده‌ی مناسب قرار دارند. بنابراین مناسبت مدل ساختاری تحقیق تأیید می‌شود. لذا در مرحله بعد می‌توان به بررسی فرضیات پرداخت.

جدول (۵): نتایج مدل کلی ساختاری تحقیق

مسیر	ضریب استاندارد شده	انحراف معیار	t-value	p-value
مدیریت محلی ← توسعه کالبدی	۰/۷۲۲	۰/۰۹۸	۹/۶۸۴	$P < ۰/۰۰۱$
مدیریت محلی ← توسعه زیست محیطی	۰/۴۸۶	۰/۱۱	۷/۴۱۹	$P < ۰/۰۰۱$

علاوه بر فرضیات فرعی که با توجه به مدل فوق، قابل بررسی است، یک فرضیه اصلی نیز وجود دارد که توسط مدل ساختاری زیر مورد بررسی قرار می گیرد.

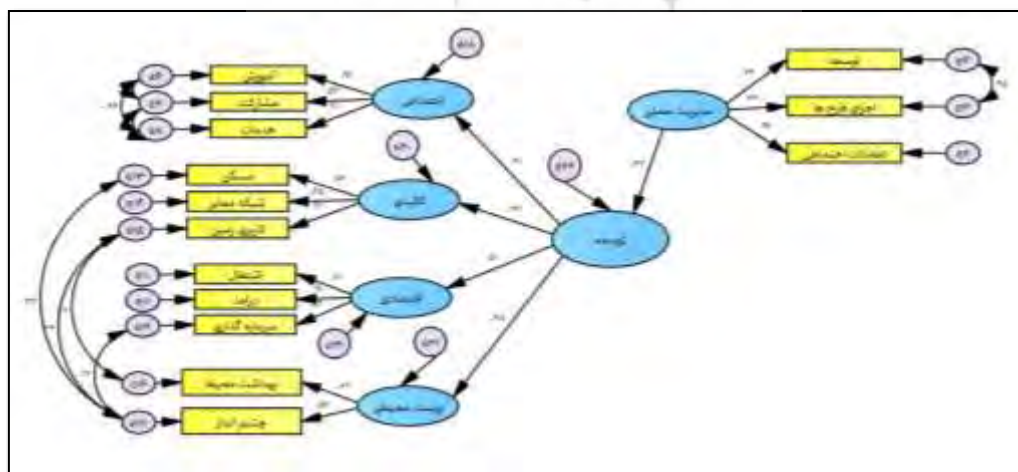
جدول (۶): شاخص های برازش برای مدل ساختاری تحقیق

شاخص برازش مقایسه ای (CFI)	ضریب توکر-لوییس (TLI)	ریشه ی میانگین مربع خطای تقریب (RMSEA)	ریشه میانگین مربع باقیمانده استاندارد شده (SRMSR)	χ^2 / df
۰/۹۱	۰/۸۹	۰/۱	۰/۰۸	۴/۸
مقادیر مطلوب $\chi^2 / df \leq 5$; $TLI, CFI \geq 0/90$; $RMSEA, SRMSR \leq 0/10$				
df = ۶۴ و $\chi^2 = ۳۰۶$				

همان طور که از جدول شاخص های برازش دیده می شود تمامی شاخص ها در محدوده ی مناسب قرار دارند. بنابراین مناسبت مدل ساختاری تحقیق در برازش به داده های گردآوری شده تأیید می شود. در جدول زیر نیز نتایج مسیر مورد بررسی در مدل ساختاری تحقیق ارائه شده است. لذا می توان از این مدل برای آزمون فرضیه اصلی تحقیق استفاده کرد.

جدول (۷): نتایج مدل کلی ساختاری تحقیق

مسیر	ضریب استاندارد شده	انحراف معیار	t-value	p-value
مدیریت محلی ← توسعه سکونت گاه های روستایی	۰/۹۶۶	۰/۱۵	۱۴/۲۰۵	$P < ۰/۰۰۱$

شکل (۴): مدل ساختاری تحقیق

در تحقیق حاضر، جهت آزمون فرضیات با استفاده از نتایج، مدل ساختاری تحقیق مورد بررسی قرار گرفت. در ذیل نتایج فرضیات ارائه شده است:

فرضیه اول: «مدیریت محلی بر توسعه کالبدی سکونت گاه‌های روستایی تأثیر مثبت دارد.»

جدول (۸): نتایج بررسی فرضیه یک

مسیر	ضریب استاندارد شده	انحراف معیار	t-value	p-value
مدیریت محلی → توسعه کالبدی	۰/۷۲۲	۰/۰۹۸	۹/۶۸۴	$P < ۰/۰۰۱$

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌شود برای ضریب مدیریت محلی و توسعه کالبدی و فضائی، سطح معنی داری $P\text{-value} < ۰/۰۵$ ، لذا این ضریب معنی دار است. ضریب به دست آمده مثبت است به این مفهوم که با افزایش مدیریت محلی، توسعه کالبدی و فضائی و فرهنگی افزایش می‌یابد، بنابراین با توجه به توضیحات فوق، نتیجه آزمون فرضیه یک در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید می‌شود و نتیجه به این صورت است: «مدیریت محلی بر توسعه کالبدی و فضائی سکونت گاه‌های روستایی تأثیر مثبت دارد.»

فرضیه دوم: «مدیریت محلی بر توسعه زیست محیطی سکونت گاه‌های روستایی تأثیر مثبت دارد.»

جدول (۹): نتایج بررسی فرضیه دو

مسیر	ضریب استاندارد شده	انحراف معیار	t-value	p-value
مدیریت محلی → توسعه زیست محیطی	۰/۴۸۶	۰/۱۱	۷/۴۱۹	$P < ۰/۰۰۱$

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌شود برای ضریب مدیریت محلی و توسعه زیست محیطی، سطح معنی داری $P\text{-value} < ۰/۰۵$ ، لذا این ضریب معنی دار است. ضریب به دست آمده مثبت است به این مفهوم که با افزایش مدیریت محلی، توسعه زیست محیطی و فرهنگی افزایش می‌یابد، بنابراین با توجه به توضیحات فوق، نتیجه آزمون فرضیه فرعی سه در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید می‌شود و نتیجه به صورت زیر است: «مدیریت محلی بر توسعه زیست محیطی سکونت گاه‌های روستایی تأثیر مثبت دارد.»

فرضیه اصلی: «مدیریت محلی بر توسعه سکونت گاه‌های روستایی تأثیر مثبت دارد.»

جدول (۱۰): نتایج بررسی فرضیه اصلی

مسیر	ضریب استاندارد شده	انحراف معیار	t-value	p-value
مدیریت محلی → توسعه سکونتگاه‌های روستایی	۰/۹۶۶	۰/۱۵	۱۴/۲۰۵	$P < ۰/۰۰۱$

با توجه به جدول فوق مشاهده می‌شود برای ضریب مدیریت محلی و توسعه سکونت گاه‌های روستایی، سطح معنی داری $P\text{-value} < ۰/۰۵$ ، لذا این ضریب معنی دار است. ضریب به دست آمده مثبت است به این مفهوم که با افزایش نقش مدیریت محلی، توسعه

سکونتگاههای روستایی افزایش می‌یابد، بنابراین با توجه به توضیحات فوق، نتیجه آزمون فرضیه فرعی یک در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید می‌شود و در نتیجه بیانگر آن است که «مدیریت محلی بر توسعه سکونت گاه‌های روستایی تاثیر مثبت دارد».

نتیجه گیری

در مجموع می‌توان گفت وجود آرمان و آرزو یکی از پیش شرط‌های و حرکت و پویایی و تلاش انسانها محسوب می‌شود و مهمتر این عامل تحرک انسان وجود آرمانها و آرزوهای دست یافتی است که شرط تحقق این امر آگاهی از نوع خواسته است و داشتن تصویری روشن از آن بستر ساز حرکت انسان است. در دهه‌های اخیر همزمان با توسعه و پیشرفت علوم شناخت آینده‌های ممکن مورد توجه قرار گرفته و برای نیل به این هدف، ارائه برنامه‌ریزی‌های استراتژیک و مدت دار و نیز تدوین سند چشم انداز مد نظر آحاد مردم قرار می‌گیرد. از طرفی مدیریت روستایی در فرایند توسعه روستایی یکپارچه و پایدار نقشی اساسی دارد. مدیریت توسعه روستایی نیز فرایندی چند جانبه و شامل سه رکن مردم دولت و نهادهای عمومی است. در این فرآیند با مشارکت مردم و به وسیله تشکیلات سازمان‌ها روستایی برنامه‌های توسعه روستایی تدوین و اجرا می‌شود و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد. بنابراین در فرایند برنامه‌ریزی و مدیریت روستایی باید با همکاری متعادل و فعال نیروهای بیرونی (دولت و نهادهای عمومی و بازار) و درونی (مردم و تشکلهای و سازمان‌های محلی) صورت گیرد زیرا این نوع مدیریت به مدیریت مشارکتی یاد می‌شود. از طرفی در سال‌های اخیر، توسعه روستائی در قالب توسعه مشارکتی و نهادگرایی مطرح شده که ابعاد توسعه‌ی روستایی یکپارچه همراه با مشارکت مردم را در بر دارد. از این منظر عوامل متعددی بر توسعه‌ی روستائی تأثیر گذارند که می‌توان مدیریت روستایی با حضور خبرگان محلی (شوراها و دهیار منتخب) را نام برد. بنابراین نقش مدیریت روستائی در این امر، آن هم در مناطق محرومی همچون روستاهای این منطقه که جزء مناطق محروم و کم توسعه یافته قرار دارند را دو چندان خواهد نمود.

مطابق با آن‌چه که در نتایج نیز به آن اشاره شد یافته‌ها نشان داد که با افزایش مدیریت محلی، توسعه کالبدی افزایش می‌یابد، بنابراین با توجه به توضیحات فوق، نتیجه آزمون فرضیه یک در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید شد که این بخش از نتایج با یافته‌های پژوهش (حمید برقی و همکاران ۱۳۹۳)، (سیدعلی بدری و همکاران ۱۳۹۲)، (سیروس قنبری و همکاران ۱۳۹۴) و (منشیدی و همکاران ۱۳۹۵) مطابقت داشت. همچنین دیگر نتایج نیز نشان داد که با افزایش مدیریت محلی، توسعه زیست محیطی افزایش می‌یابد، بنابراین نتیجه آزمون فرضیه دو نیز در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید شد که این بخش از یافته‌های پژوهش با نتایج مطالعات انجام شده توسط (مسعود مهدوی، ۱۳۸۴)، (خندان کسیمی و همکاران، ۱۳۹۵) و (افراخته و همکاران، ۱۳۹۳) همسو بوده و مطابقت دارد. از طرفی نتایج حاصل از مدل تحقیق نیز نشان داد که مدیریت محلی بر توسعه سکونت گاه‌های روستایی تاثیر مثبت دارد ($P < 0.05$) value) به این مفهوم که با افزایش مدیریت محلی، توسعه سکونتگاههای روستایی افزایش می‌یابد، که این بخش از یافته‌های پژوهش با نتایج مطالعات انجام شده توسط (غلامرضایی و همکاران، ۱۳۹۵)، (صادقی و همکاران، ۱۳۹۴)، (استعلاجی، ۱۳۹۳)، (Goldblatt, Jasmin Jakoet and Ian Palmer, 2011) و (Ltd. Publishers (2008) مطابقت داشت. در مجموع با بررسی‌های انجام شده می‌توان گفت در دهه‌های اخیر و همزمان با توسعه و پیشرفت علوم شناخت آینده‌های ممکن مورد توجه قرار گرفته و برای نیل به این هدف، ارائه برنامه‌ریزی‌های استراتژیک و مدت دار و نیز تدوین سند چشم انداز مد نظر آحاد مردم قرار می‌گیرد. از طرفی باید به این نکته توجه داشت که مدیریت توسعه روستایی یا فرایندی، چند جاذبه و شامل ارکان مردم دولت و نهادهای عمومی است و در این فرایند با استفاده از مشارکت مردم و بوسیله تشکیلات و سازمانهای روستایی، برنامه‌های توسعه روستائی تدوین و اجرا می‌شود و تحت نظارت و ارزشیابی قرار می‌گیرد. از طرفی در سالهای اخیر توسعه روستایی در قالب توسعه مشارکتی و نهاد گرا مطرح شده که ابعاد توسعه روستای یکپارچه همراه با مشارکت مردم را در بر دارد و از این منظر عوامل متعددی بر توسعه روستایی تأثیر می‌گذارند که از جمله آنها می‌توان مدیریت روستایی یا حضور خبرگان محلی شوراها را نام برد. بنابراین نقش شوراها

در این امر یعنی توسعه روستائی آن هم در مناطق محروم همچون روستاهای استان چهارمحال و بختیاری که جزء مناطق محروم و کم توسعه یافته قرار دارد را دو چندان خواهد نمود. همچنین اکثر روستاهای این منطقه از حداقل امکانات اولیه برخوردار بوده و براساس داده‌های موجود و برخی از شاخص مورد بررسی در این پژوهش در زمینه بهداشت و درمان تنها دو روستا دارای درمانگاه و اکثر روستاها به جزء دو روستا دارای خانه بهداشت می‌باشند که آن هم امکانات بسیار اولیه را در اختیار روستائیان قرار می‌دهند. از سویی از نظر تشریح امکانات منطقه نیز باید اشاره داشت که در زمینه تأسیسات زیر بنایی و تسهیلات نیز با اینکه اکثر روستاها دارای برق، بر آب و تلفن می‌باشند اما از لحاظ راه ارتباطی وضعیت روستاها نامطلوب می‌باشد و به خاطر فاصله زیاد روستاها با یکدیگر و حتی مرکز بخش توجه به این امر و یا ایجاد امکان پست بانک برای روستاها از مشکل‌ها کاسته شده است. همچنین براساس تحقیقات بعمل آمده در محدوده مورد مطالعه موارد ذیل بعنوان نتایج تحقیق ارائه می‌شود به حلال ناشی از مدیریت روستائی در روستاهایی که فاقد مدیر (دهیار و شورا) هستند از مهمترین عوامل آسیب پذیری مدیریت روستائی است و نتایج بدست آمده موید این است که تعداد مراکز تصمیم گیری برنامه ریزی از بالا به پائین و مدیریت بخشی، محدودیت قدرت اجرایی دهیاری و شوراها از مهمترین چالشهای مدیریت روستائی هستند.

منابع

- آذر، عادل؛ مؤمنی، منصور (۱۳۸۲). *آمار و کاربرد آن در مدیریت*. تهران: انتشارات سمت.
- آسایش، حسین (۱۳۷۴). *جغرافیای استان شناسی چهارمحال و بختیاری*. اقتصاد روستائی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- آسایش، حسین (۱۳۷۵). *برنامه ریزی روستائی در ایران*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- آمارنامه استان چهارمحال و بختیاری (۱۳۹۵). سازمان برنامه و بودجه استان چهارمحال و بختیاری.
- احسانی، محمدحسین (۱۳۷۴). *توان شناسی جهانگردی استان سمنان*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا. دانشکده علوم زمین. دانشگاه شهید بهشتی. تهران. ایران.
- احمدپور، احمد؛ حاجیها، زهره؛ چناری بوکت، حسن (۱۳۹۴). کیفیت افشا و پاداش مدیریت. *مجله پژوهش های تجربی حسابداری*. ۶ (۲۳)، ۴۳-۶۱.
- استعلاجی، علیرضا (۱۳۸۱). بررسی الگوی مدیریت روستائی در ایران با تاکید بر مدیریت محلی و مشارکتی دهیارها. *فصلنامه انجمن جغرافیایی ایران*. ۱۰ (۳۲)، ۲۵۹-۲۳۸.
- افتخاری، عبدالرضا (۱۳۸۲). *توسعه کشاورزی (مفاهیم اصول، روش تحقیق، برنامه ریزی در یکپارچه سازی اراضی کشاورزی)*. تهران: انتشارات سمت.
- اکبری، صادق؛ عبداللهی، مجید (۱۳۸۷). *مجموعه قوانین و مقررات ده و دهیاری*. تهران: انتشارات قلمستان هنر.
- امان الهی، اسکندر (۱۳۷۰). *کوچ نشینی در ایران، پژوهش درباره عشایر و ایلات*. تهران: انتشارات آگاه.
- الوانی، مهدی (۱۳۸۹). *مدیریت عمومی*. تهران: نشر نی.
- بدری، سیدعلی؛ موسوی، سید عارف (۱۳۸۸). *مدیریت نوین روستائی در جستجوی راه کارهای مناسب برای توسعه دهیاری ها*. تهران: انتشارات موسسه انتشاراتی فرهنگی اشتیاق نور.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ سجاسی قیداری، حمداله؛ عینالی، جمشید (۱۳۸۶). *نگرشی نو به مدیریت روستائی با تاکید بر نهادهای تأثیر گذار*. فصلنامه علمی - پژوهشی روستا و توسعه. ۱۰ (۲)، ۳۰-۱.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، سجاسی قیداری، حمدالله؛ صادقلو، طاهره (۱۳۸۶). دی. *مدیریت چالشهای روستائی: جوامع روستائی و رویارویی با چالش تغییر*. دومین همایش ملی توسعه روستائی ایران. مؤسسه توسعه روستائی ایران. دانشگاه تهران. تهران. ایران.

- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا سجاسی قیداری، حمدالله؛ صادقلو، طاهره (۱۳۹۲). تحلیل محتوایی جایگاه توسعه پایدار روستایی در برنامه‌های بعد از انقلاب اسلامی. *مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی*. ۴۵ (۳)، ۳۸-۱۹.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و دیگران (۱۳۹۰). تبیین رابطه رهیافت حکمروایی خوب و توسعه پایدار روستایی در مناطق روستایی استان مازندران. *پژوهش‌های روستایی*. ۲ (۸)، ۳۴-۱.
- شفیعی، حسن (۱۳۸۷). *چشم‌انداز جهانی شوراهای شهر*. تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- صادقپور، بهرام؛ مرادی، وهاب (۱۳۸۹). *تحلیل آماری با نرم‌افزارهای SPSS و AMOS*. مازندران: دانشگاه مازندران.
- طالب، مهدی (۱۳۷۵). *مدیریت روستایی در ایران*. تهران: دانشگاه تهران.
- عنابستانی، علی اکبر؛ حاتمی‌نژاد، حجت (۱۳۹۱). مدیریت نوین روستایی و نقش آن در تحول مسکن با توجه بر عملکرد دهیاران (مطالعه موردی: دهستان میش خاص شهرستان ایلام). *جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای*. ۲ (۲)، ۱۴۰-۱۲۱.
- کاظمی‌پور، شهلا (۱۳۹۵). ارزیابی آثار منتشر شده در حوزه جمعیت‌شناسی. *مجله نقد کتاب علوم/اجتماعی*. ۳ (۱۲)، ۲۴۸-۲۴۵.
- لطیفه، ناهید؛ آرمون، رخساره (۱۳۹۱). *شهریور*. جایگاه مدیریت نوین روستایی در برنامه‌های توسعه (مطالعه موردی، روستاهای بخش مرکزی شهریار). *اولین همایش ملی توسعه روستایی*. دانشگاه گیلان. رشت. ایران.
- محمودی، محمدجواد و دیگران (۱۳۹۱). پیش‌بینی باروری کل ایران تا افق ۱۴۰۴، مبتنی بر دیدگاه توسعه‌ای و سناریوهای اقتصادی. *مطالعات راهبردی زنان*. ۱۵ (۵۵)، ۵۴-۷.
- مطیعی لنگرودی، حسن (۱۳۸۲). *برنامه ریزی روستایی با تأکید بر ایران*. مشهد: جهاد دانشگاهی مشهد.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسن؛ سوری، فرشاد؛ چراغی، مهدی (۱۳۹۵). تحلیل پایداری رابطه میان نظام بهره‌برداری خانوادگی و امنیت غذایی در نواحی روستایی دهستان غنی بیگلر، زنجان. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*. ۴۸ (۱)، ۲۰۹-۱۹۷.
- مقیم، سید محمد (۱۳۸۲). *اداره امور حکومت‌های محلی، مدیریت شوراها و شهرداری‌ها*. تهران: دانشگاه تهران و سمت.
- مولائی هاشجین، نصراله (۱۳۸۷). بررسی و تبیین جایگاه دهیاری‌ها در تهیه، تصویب و اجرای طرح‌های هادی روستایی. تهران: مرکز پژوهش‌های شهری و روستایی. سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- Christen, M. & Schmidt, S. (2012). A formal framework for conceptions of sustainability a theoretical ontribution to the discourse in sustainable development. *Sustainable Development*. 20 (6), 400- 410.
- Dixon, T. & Eames, M. (2014). *Sustainable Urban Development to 2050: Complex Transitions in the Built Environment of Cities*. Oxford Institute for Sustainable Development: Oxford Brookes University.
- Husnah, N. et al (2014). Merging indigenous and modern knowledge in agricultural development. *International Journal of Agriculture System (IJAS)*. 2 (2), 141- 151.
- Elliott, J. (2012). *An Introduction to Sustainable Development*. U.K.: Routledge.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. London: The Guilford Press.
- Moreno Pires. S.; Fidélis. T. & Tomás, B. R. (2014). Measuring and comparing local sustainable development through common indicators: Constraints and achievements in practice. *International Journal of Urban Policy and Planning*. 39, 1- 9. Doi: 10.1016/j.cities.2014.02.003.
- Springett, D. (2013). Editorial: Critical perspectives on sustainable development. *Sustainable Development*. 21 (2), 73-82.
- Vieira, A. L. (2011). *Interactive LISREL in Practice*. Springer Heidelberg Dordrecht London New York.

نحوه ارجاع به مقاله:

مظفری ونانی، آیت‌الله؛ جعفری، حمید (۱۴۰۳)، تحلیل سکونتگاه‌های غیررسمی با تأکید بر امنیت (نمونه موردی: شهر خرم‌آباد)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۳ (۵۰)،

Doi: 10.71740/ges.2024.979055. ۱۰۲-۱۱۷

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

